

Terug naar huis? Veranderingen in woonsituaties tijdens detentie en na vrijlating*

Maaïke Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkwager & Paul Nieuwbeerta

Hoewel een goede woonsituatie van ex-gedetineerden een van de voorwaarden is voor succesvolle resocialisatie, is er tot op heden weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen detentie en huisvesting. Dit artikel geeft inzicht in de huisvestingssituatie van Nederlandse gedetineerden voor en na hun detentie. Er is gebruikgemaakt van gegevens van 886 mannelijke gedetineerden uit het Prison Project, die tijdens detentie en zes maanden na vrijlating zijn geïnterviewd. Er is sprake van veel veranderingen in de woonsituatie; 52 procent van de gedetineerden heeft na detentie een andere woonsituatie. In het halfjaar na vrijlating vinden nog steeds veel veranderingen plaats. De resultaten onderstrepen het belang van goede nazorg op dit gebied.

Bekend is dat de woonsituatie van veel gedetineerden, evenals hun andere sociaaleconomische omstandigheden, reeds voorafgaand aan detentie relatief slecht is. Zo is het percentage daklozen bij aanvang van detentie in verschillende Nederlandse studies tussen de 10 en 23 procent (Van den Braak e.a., 2003; Van Galen e.a., 1998), terwijl in de gehele Nederlandse bevolking dit percentage wordt geschat op 0,17 procent (Coumans, 2011). Bekend is ook dat huisvestingsomstandigheden tijdens en na detentie veelvuldig veranderen. Sommige gedetineerden zijn in staat om dezelfde huisvesting te behouden, maar andere gedetineerden raken hun huisvesting kwijt en gaan op zoek naar andere vormen van huisvesting (More & Weijters, 2011a; Noordhuizen & Weijters, 2012; Baldry e.a., 2006; Visser e.a., 2004). Onduidelijk is echter welke vormen van huisvesting gedetineerden voorafgaand en na detentie precies hebben. Ook is niet bekend bij welke woonsituaties de meeste veranderingen plaatsvinden en welke veranderingen in woonsituaties gedetineerden meemaken. Verder ontbreekt kennis over wanneer de meeste veranderingen plaatsvinden. Gebeurt dit tijdens detentie, in de weken direct na detentie of in de eerste maanden na detentie?

De voornaamste reden dat er nog veel onduidelijk is over (veranderingen in) de woonsituatie van gedetineerden is gelegen in het gebrek aan adequaat longitudinaal en grootschalig onderzoek waarbij op individueel niveau en zeer gedetailleerd wordt gekeken naar veranderingen in de woonsituatie. Adequaat onderzoek naar veranderingen in de woonsituaties voor en na detentie is namelijk zowel internationaal als nationaal gezien nog beperkt, zeker in vergelijking met onderzoek naar andere levensdomeinen, zoals de werksituatie en het welzijn van partners en kinderen (Travis e.a., 2014). Veel studies over wonen baseren hun conclu-

* Dankbetuiging: Het Prison Project is financieel ondersteund door de Universiteit Leiden, het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en de Universiteit Utrecht.

sies op kleine onderzoeksgroepen en crosssectionele data (zie bijv. Dyb, 2009; Van den Braak e.a., 2003). Andere studies beschikken over beperkte maten voor de woonsituatie of kijken bijvoorbeeld alleen naar wel of niet dakloos zijn (Wolff e.a., 2012), kennen veel selectieve uitval (More & Weijters, 2011a), of betrekken niet of nauwelijks achtergrondkenmerken in de analyses. Noordhuizen en Weijters (2012) bekijken de problematiek op het gebied van huisvesting bijvoorbeeld alleen in relatie tot enkele justitiële kenmerken (o.a. type delict).

Dit artikel beoogt een bijdrage te leveren aan de bestaande literatuur over de huisvesting van gedetineerden voor en na detentie en doet dit door vier centrale onderzoeksvragen te beantwoorden:

- 1 Hoe ziet de woonsituatie van Nederlandse gedetineerden er voorafgaand aan detentie en op verschillende momenten na vrijlating uit?
- 2 Hoe verandert de woonsituatie in de periode tussen het moment van arrestatie en direct na vrijlating?
- 3 Hoe verandert de woonsituatie in het eerste halfjaar na vrijlating en op welke momenten vinden die veranderingen met name plaats?
- 4 In hoeverre hangen kenmerken van de gedetineerden (met name sociaaleconomische kenmerken, de sociale context, detentiekennmerken en sociaal-demografische kenmerken) samen met hun specifieke woonsituatie?

De onderzoeksvragen worden in deze studie beantwoord door gebruik te maken van interview- en registratiedata over 886 mannelijke (ex-)gedetineerden. Deze gedetineerden zijn in 2010/2011 ingestroomd in Nederlandse huizen van bewaring en hebben deelgenomen aan het Prison Project – een grootschalig onderzoek naar de bedoelde en onbedoelde gevolgen van detentie. De gegevens van het Prison Project hebben ten opzichte van eerdere studies een aantal voordelen. Allereerst bieden deze gegevens de mogelijkheid om gedetailleerd informatie over de woonsituatie van een grote groep gedetineerden voorafgaand én op meerdere momenten na vrijlating te beschrijven. We kunnen nauwkeurig inzoomen op de veranderingen in woonsituatie aan de hand van een *Life History Calendar*, waarmee de woonsituatie per maand in het eerste halfjaar na vrijlating bekend is. Zo kan inzichtelijk worden gemaakt welke verschuivingen er optreden direct na detentie (ten opzichte van voorafgaand aan detentie) en welke woonpatronen zichtbaar worden gedurende het halfjaar na vrijlating. Daarnaast maakt het Prison Project gebruik van interviewdata en beschikt daarmee over een vollediger en representatiever beeld van de woonsituatie dan vaak uit registratiedata naar voren komt. Tot slot bieden de Prison Project-data de mogelijkheid om te onderzoeken in hoeverre diverse achtergrondkenmerken van gedetineerden samenhangen met (veranderingen in) hun woonsituatie.

Gedegen antwoorden op de centrale onderzoeksvragen over (veranderingen in) de woonsituatie van (ex-)gedetineerden zijn van belang om meerdere redenen. Allereerst wordt een goede woonsituatie gezien als een belangrijke voorwaarde voor een voorspoedige terugkeer en re-integratie van ex-gedetineerden in de samenleving (Lutze e.a., 2014; Petersilia, 2003). Zonder goede huisvesting blijken diverse aspecten van het resocialisatieproces, zoals het hebben van werk en het voortzetten van een behandeling voor verslaving, vrijwel niet te realiseren (Bradley e.a.,

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

2001; Fontaine & Biess, 2012). Het belang van goede huisvesting voor re-integratie wordt ook door gedetineerden zelf onderkend (Williams e.a., 2012; Visher e.a., 2004; Van den Braak e.a., 2003). Daarnaast kan meer en nauwkeurigere kennis over (veranderingen in) de woonsituatie van (ex-)gedetineerden richting geven aan de hulpverlening bij huisvesting in het kader van re-integratie.

Verwachtingen over (veranderingen in) de woonsituatie van (ex-)gedetineerden

In Nederland worden jaarlijks ongeveer 40.000 personen ingesloten in een huis van bewaring of een gevangenis. De ruime meerderheid van hen zit niet langer dan een paar weken of een paar maanden in detentie. Slechts 8 procent zit langer dan een jaar en 4 procent langer dan twee jaar (Linckens & De Loeff, 2013). Gezien de relatief korte detentieperiode kan verwacht worden dat een substantieel deel van de gedetineerden na vrijlating terug kan keren naar dezelfde woonsituatie als voor detentie. Gedetineerden die voor detentie een eigen woning hadden, hebben een relatief grote kans ook na detentie over een eigen woning te beschikken. En zo zullen gedetineerden die bij hun ouders inwoonden voor hun detentieperiode of een onvaste situatie hadden (d.w.z. die inwoonden bij anderen, in een opvangsituatie zaten of dakloos waren), een relatief grote kans hebben om ook na detentie in dezelfde situatie te verblijven (Dyb, 2009).

Ondanks de relatief korte detentieperiode in ons land veranderen toch ook veel gedetineerden tijdens en na detentie van woonsituatie. De vraag is uiteraard van welke (ex-)gedetineerden verwacht kan worden dat ze een relatief grotere kans hebben op een verandering van woonsituatie. Ook is de vraag op welke wijze die verandering dan zal plaatsvinden. Wij bespreken een aantal economische, sociale en aan detentie gerelateerde factoren die volgens sociaalwetenschappelijke en criminologische theorieën mogelijk samenhangen met het al dan niet veranderen van de woonsituatie. Zo kunnen vanuit economisch perspectief, bindingtheorieën, sociaal-kapitaaltheorieën en labelingtheorieën verschillende factoren worden afgeleid die aanleiding kunnen zijn tot mogelijke verschillen in (veranderingen in) woonpatronen tussen de gedetineerden.

Volgens het economisch perspectief van Saunders (1978; Elsinga, 1994) kan bijvoorbeeld geredeneerd worden dat (veranderingen in) de woonsituatie van gedetineerden afhankelijk is (zijn) van hun economische situatie. Om een woning te huren of te kopen is geld nodig. Personen met een baan en hoog opleidingsniveau zullen relatief meer geld tot hun beschikking hebben, waardoor ze eenvoudiger de financiële lasten van een (eigen) huis kunnen opbrengen (Vos, 2008). Hierbij geldt over het algemeen dat huurders een zwakker economisch profiel hebben dan kopers (Winters & Marchal, 2004). Het economisch profiel zal voor personen zonder vaste huisvesting wellicht nog zwakker zijn. Bovendien kan dit profiel met name tijdens langere detentie (verder) verzwakken, omdat gedetineerden hun baan en inkomen kunnen verliezen (Noordhuizen & Weijters, 2012). Personen die lange tijd in detentie hebben gezeten en daardoor mogelijk minder financiële armsglag hebben, zullen minder eenvoudig de lasten voor een eigen huis kunnen

opbrengen. Gedetineerden met voorafgaand aan detentie een beter economisch profiel (met werk, een hoger opleidingsniveau, zonder schulden) zullen relatief beter in staat zijn een vaste woonsituatie te behouden, en een relatief kleinere kans hebben om na detentie een onvaste woonsituatie te hebben of bij de ouders te wonen.

Uit de bindingtheorie en sociaal-kapitaaltheorie zijn sociale factoren af te leiden die kunnen leiden tot verschillende woonpatronen. Deze factoren zijn gebaseerd op de gedachte dat met name sociale relaties van gedetineerden samenhangen met (veranderingen in) hun woonsituatie. Volgens de bindingtheorie zou een sterke binding met (conventionele) ouders of anderen tot meer sociale controle en minder onconventioneel gedrag leiden (Hirschi, 1969). Die bindingen kunnen ook leiden tot instrumentele steun, zoals materiële en financiële hulp (Colvin e.a., 2002). Volgens de noties van de sociaal-kapitaaltheorie kunnen ook andere hulpbronnen voortkomen uit sociale relaties (Wolff & Draine, 2004). Een voorbeeld hiervan is directe toegang tot huisvesting of connecties naar anderen die weer toegang kunnen verschaffen tot huisvesting (Wolff & Draine, 2004). Het belang van goede relaties tussen de gedetineerde en zijn familie of vrienden wordt ook ondersteund in algemener onderzoek naar re-integratie (Visher & Travis, 2003). Hieruit volgt dat gedetineerden met conventionele bindingen (partner, kinderen) een grotere kans zullen hebben om na detentie een eigen woning te hebben en een kleinere kans om in een onvaste woonsituatie terecht te komen of bij de ouders in te wonen. Gedetineerden die voor detentie bij hun ouders woonden en met hen een goede binding hebben, zullen juist een grotere kans hebben om na detentie opnieuw bij hun ouders te wonen. Voor personen die voorafgaand aan detentie een onvaste huisvestingssituatie hadden, zoals daklozen en personen in een opvanginstantie, zal gezien hun zwakkere sociale bindingen de situatie hetzelfde blijven.

Tot slot kan ook de labelingtheorie gebruikt worden om verschillende woonpatronen van gedetineerden uit te leggen. Personen die in aanraking komen met justitie worden gelabeld als crimineel en dit label kan (onbedoelde) gevolgen hebben voor de verdere levensloop. Zo kan het formeel labelen of stigmatiseren van ex-gedetineerden ervoor zorgen dat zij worden uitgesloten van mogelijkheden tot een conventioneel leven (Becker, 1963) en tot bepaalde sociale bronnen en conventionele anderen. Zo wil een verhuurder iemand met het label ex-gedetineerde minder graag in zijn huis (Dirkzwager e.a., 2015; Evans & Porter, 2015). Om dezelfde reden kunnen gedetineerden ook de steun van naasten kwijtraken en kunnen zij wellicht niet meer terecht bij hun eerdere huisgenoten.

Volgens vorenstaande theorieën kunnen ook frequentie en duur van justitiecontact factoren zijn die leiden tot verschillende woonpatronen tussen (ex-)gedetineerden. Gedetineerden met een langere detentieduur of meerdere detenties worden wellicht zwaarder gestigmatiseerd. Ook kunnen deze factoren ervoor zorgen dat sociale bindingen zwakker worden (Rocque e.a., 2011), en hebben gedetineerden met een lange detentieduur een lagere baankans (Ramakers e.a., 2014). Gedetineerden met een lange detentieduur of meerdere detenties zullen dan ook een relatief kleinere kans hebben om na detentie een eigen woning te hebben en een

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

grotere kans om bij hun ouders terecht te komen of een onvaste woonsituatie te hebben.

Eerder onderzoek

Internationaal zijn er diverse onderzoeken verricht naar de huisvestingssituatie voor en na detentie (Baldry e.a., 2002). Veruit de meeste van deze onderzoeken hebben echter een crosssectioneel design, waarin gedetineerden alleen worden gevraagd naar hun huisvestingssituatie voor detentie en/of hun verwachtingen over de situatie na detentie (Dyb, 2009; Kirkwood & Richley, 2008; Williams e.a., 2012). Een groot nadeel van deze crosssectionele studies is dat de woonsituatie na vrijlating dan is gebaseerd op een voorspelling van de gedetineerde en niet op de feitelijke situatie na detentie, waarbij rekening gehouden moet worden met de bevindingen van eerder onderzoek dat gedetineerden hun toekomstige woonsituatie vaak te positief inschatten (Van den Braak e.a., 2003).

Om adequaat inzicht te krijgen in de daadwerkelijke (veranderingen in) woonsituaties voor, tijdens en na detentie van (ex-)gedetineerden zijn dan ook – liefst grootschalige – longitudinale studies nodig, waarin grote groepen personen op meerdere momenten worden gevraagd naar hun woonsituatie. Internationaal zijn er slechts enkele van dergelijke longitudinale studies verricht. Uit deze (veelal Angelsaksische) onderzoeken blijkt een overwegend negatief beeld: gedetineerden met een goede woonsituatie lijken deze vaak te verliezen en gedetineerden met een relatief slechte woonsituatie lijken deze niet te (kunnen) verbeteren. Zo laten deze studies zien dat een aanzienlijk deel van de respondenten de eigen woning kwijtraakt en dat zij na detentie relatief vaak een onvaste woonsituatie hebben (zie bijv. Visher e.a., 2004; Carlisle, 1996). Ook blijkt uit deze studies dat daklozen die gedetineerd worden na detentie vaak nog steeds geen vaste woon- of verblijfplaats hebben (Baldry e.a., 2006; Visher e.a., 2004; Metraux & Culhane, 2004).

In Nederland is de afgelopen decennia ook een aantal longitudinale studies verricht naar de woonsituatie van gedetineerden voor, tijdens en na detentie. In tabel 1 zijn deze – in totaal vier – longitudinale studies, die in de afgelopen vijftien jaar zijn verschenen, opgenomen.¹ In de tabel zijn ook de belangrijkste bevindingen van elk van deze studies weergegeven.

Deze longitudinale Nederlandse studies laten over het algemeen een wisselend beeld zien: er is sprake van zowel behoud van woonsituatie alsook veranderingen. Een deel van de gedetineerden lukt het om hun woning te behouden (Noordhuizen & Weijters, 2012). Een ander deel van de gedetineerden raakt echter de eigen woning kwijt en krijgt na detentie een andere woonsituatie. Aan de andere kant krijgt ook een aantal gedetineerden zonder vaste huisvesting voor detentie na uitstroom een woonplek in een tehuis of opvang (Janssen, 1999; More & Weijters, 2011a; Noordhuizen & Weijters, 2012). Ook laten deze studies zien dat dakloos-

1 Naast deze studies zijn de afgelopen decennia ook nog andere studies verricht naar de woonsituatie van gedetineerden (Van den Braak e.a., 2003; Kuppens & Ferwerda, 2008; More & Weijters, 2011a). Deze studies hadden echter een crosssectioneel design.

Tabel 1 Nederlandse studies naar de huisvestingssituatie van (ex-)gedetineerden

Auteurs	Jaar	Design	Resultaat
Van Galen e.a.	1998	Longitudinaal onderzoek met een meting tijdens detentie en een meting na vrijlating. Tijdens detentie zijn 445 gedetineerden geïnterviewd, na vrijlating 30.	Dakloosheid toegenomen na detentie. Voor detentie was 10 procent van de gedetineerden dakloos, na detentie 25 procent. Meer dan de helft van de gedetineerden kon niet dezelfde woonsituatie behouden als voor detentie.
Janssen	1999	Longitudinaal onderzoek met twee metingen tijdens detentie en één zes maanden na vrijlating, gebaseerd op interviews met 50 gedetineerden.	Na detentie beschikten minder gedetineerden over een eigen woning (53 procent t.o.v. 58 procent) en zat een groter deel in een onvaste situatie (26 procent t.o.v. 15 procent).
More & Weijters	2011a	Longitudinaal onderzoek met een meting aan het begin en aan het einde van de detentie en zes maanden na detentie, gebaseerd op dossieronderzoek. Data op alle meetmomenten beschikbaar voor 1.232 respondenten.	Voor detentie had 85 procent huisvesting, bij ontslag was dit 86 procent en zes maanden later 82 procent. Direct na vrijlating woont een kleiner deel in een eigen huurwoning en een groter deel bij familie. Daarnaast zitten na vrijlating bijna twee keer zoveel ex-gedetineerden in een opvangsituatie. Van alle gedetineerden behoudt 95 procent vaste huisvesting, terwijl 35 procent huisvesting verkrijgt tijdens detentie. Ongeveer een kwart had bij ontslag een ander soort huisvesting dan voorheen. In de zes maanden na vrijlating behoudt 96 procent zijn huisvesting en verkrijgt 21 procent alsnog huisvesting.
Noordhuizen & Weijters	2012	Longitudinaal onderzoek met een meting aan het begin en aan het einde van de detentie en zes maanden na vrijlating, gebaseerd op dossieronderzoek. Data op alle meetmomenten beschikbaar voor 1.415 respondenten.	Voor detentie beschikte 80,9 procent over huisvesting, bij vrijlating was dit 83,2 procent. Tijdens detentie verkreeg 28,6 procent huisvesting en 95,7 procent behield zijn huisvesting. Uit de gemeentedossiers bleek dat 43,6 procent een eigen woning had zes maanden na detentie, 21,8 procent inwonend was bij familie/vrienden en 5 procent in een opvangsituatie zat. Een langere detentieduur biedt mogelijkheden om tijdens detentie huisvesting te verkrijgen.

heid na detentie relatief vaak voorkomt (Van Galen e.a., 1998; Janssen, 1999) evenals verblijf in een opvanginstantie (More & Weijters, 2011a).

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

De vier eerdere longitudinale studies kennen echter enkele tekortkomingen. Twee studies onderzochten slechts kleine onderzoeksgroepen (Van Galen e.a., 1998; Janssen, 1999). Daarnaast beschikten deze studies slechts over informatie over twee of drie momenten en hadden geen of weinig informatie over diverse achtergrondkenmerken van de gedetineerden (More & Weijters, 2011b; Noordhuizen & Weijters, 2012).

In dit artikel bouwen we daarom voort op deze eerdere studies en proberen we vooruitgang te boeken door gegevens van het Prison Project te analyseren over de huisvestingssituatie van (ex-)gedetineerden op zeven momenten, zowel de situatie voor detentie (op het moment van arrestatie) als die in de eerste maand na vrijlating en in elk van de vijf maanden daarna. Hiermee kunnen veranderingen sinds vrijlating gedetailleerd in kaart worden gebracht. Ook geven deze interviewgegevens wellicht een representatiever beeld. Eerdere studies met alleen registratiedata kampen namelijk met het probleem dat de woonsituatie van (bepaalde) ex-gedetineerden vaak niet bekend is in officiële registraties (zoals de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA)) (zie bijv. Noordhuizen & Weijters, 2012). Het probleem van missende data is kleiner in de Prison Project-data, omdat in de dataverzameling veel aandacht is besteed aan het zoeken van respondenten zonder vaste verblijfplaats (zie methoden- en discussiesectie).

Methodie

Deelnemers

Dit artikel maakt gebruik van gegevens van het Prison Project, een grootschalig, longitudinaal onderzoek naar de bedoelde en onbedoelde effecten van detentie (zie Dirkzwager & Nieuwbeerta, 2014). Voor dit onderzoek zijn 2.841 voorlopig gehechte gedetineerde mannen, die tussen oktober 2010 en maart 2011 instroomden in een huis van bewaring, benaderd voor deelname aan het onderzoek. Ze werden benaderd door getrainde interviewers, waarbij werd benadrukt dat deelname op vrijwillige basis was en zonder opgave van reden beëindigd kon worden, en gegevens vertrouwelijk behandeld zouden worden. Respondenten tekenden, voor instemming met deelname, een *informed consent*-formulier. Zij kregen geen beloning voor hun deelname. Ethische aspecten omtrent deelname werden goedgekeurd door de Commissie Ethiek van Rechtswetenschappelijk & Criminologisch Onderzoek.

Van de 3.983 gedetineerden die voldeden aan de inclusiecriteria (man, in Nederland geboren, tussen de 18 en 65 jaar oud) en dus in aanmerking kwamen voor deelname aan het onderzoek, is met 2.841 gedetineerden contact gelegd. Daarvan participeerde 67 procent, wat resulteerde in 1.904 respondenten. Deelnemers verschilden niet op eigenschappen als leeftijd, burgerlijke staat, werkstatus en type delict van gedetineerden die niet deelnamen.

Dit onderzoek maakt gebruik van data van de eerste meting tijdens detentie (D1), die ongeveer drie weken na instroom in het huis van bewaring plaatsvond, en van de eerste meting na detentie (R1), zes maanden na uitstroom. Tijdens de D1-

meting in detentie werd een face-to-face-interview (CAPI) afgenomen en een vragenlijst ingevuld. Deze meting had als voornaamste doel de situatie van gedetineerden voor detentie in kaart te brengen. De R1-meting (bestaande uit een CAPI-interview) beoogde het eerste halfjaar na uitstroom uit detentie te meten. Een belangrijk onderdeel van de R1-meting is de *Life History Calendar*, waarmee het leven van ex-gedetineerden op meerdere levensdomeinen per maand in kaart werd gebracht. Zodoende zijn voor het eerste halfjaar na detentie unieke maandelijkse data beschikbaar over de woonsituatie van de ex-gedetineerden.

Niet alle respondenten uit de D1-meting hebben ook deelgenomen aan de R1-meting. Een deel van de uitgestroomde gedetineerden kon namelijk niet gelokaliseerd worden (N=316) via bij ons bekende contactgegevens van respondent en contactpersonen, na navraag bij instanties en zoekpogingen op internet en sociale media. Anderen waren geëmigreerd (N=36), gedetineerd in het buitenland (N=2), hadden te zware psychiatrische problematiek (N=25) of waren overleden (N=11). Met 77 procent (N=1.431) van de respondenten kon opnieuw contact gelegd worden en hiervan stemde 66 procent (N=946) in met deelname aan R1. Een deel van de gedetineerden die geïnterviewd zijn na detentie, gaf aan geen toestemming te verlenen om registratiedata over hen te verzamelen (N=60). Zij zijn daarom ook niet meegenomen in de analyses in deze studie. Deze selecties resulteren in een groep van 886 ex-gedetineerden die zowel tijdens als na detentie zijn geïnterviewd en waarover officiële registratiedata beschikbaar zijn.

Non-responsanalyse liet zien dat gedetineerden die alleen tijdens detentie meewerkten niet significant verschillen op de woonvariabele voor detentie van de groep die zowel tijdens als na detentie heeft meegedaan. Wel hebben iets meer autochtonen (67 vs. 60 procent) en oudere respondenten (52 vs. 49 procent) deelgenomen na detentie, evenals respondenten zonder partner (55 vs. 51 procent) en respondenten zonder eerdere detentiestraffen (58 vs. 55 procent). De groepen verschilden niet van elkaar op de overige achtergrondkenmerken.

Variabelen

Op basis van de interviews gehouden met de gedetineerden en de registratiedata beschikbaar binnen het Prison Project is gedetailleerde informatie beschikbaar over de woonsituatie van gedetineerden voor en na detentie evenals over diverse persoonskenmerken van de gedetineerden. Beschrijvende statistiek van de achtergrondkenmerken voor detentie wordt weergegeven in tabel 2. De samenhang tussen de achtergrondkenmerken en de woonsituatie zes maanden na detentie wordt weergegeven in tabel 3.

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

Tabel 2 *Achtergrondkenmerken voor detentie*

	M/%	SD	N	Range
Werk	39		886	0-1
Schulden	59		884	0-1
Opleidingsniveau laag	61		886	0-1
Partner	45		886	0-1
Kind	45		882	0-1
Detentieduur (aantal dagen)	201	198	878	5-1.022
Korte detentieduur (≤4 maanden)	47		878	0-1
Eerdere detentie laatste 5 jaar (gemiddelde)	1	2	878	0-14
Eerdere detentie laatste 5 jaar (percentage)	43		878	0-1
Leeftijd	31	11	886	18-65
Autochtoon	67		884	0-1

Tabel 3 Samenhang woonsituatie zes maanden na detentie en achtergrondkenmerken

	Eigen woning	Inwonend bij ouders	Inwonend bij onvast: inwonend bij anderen	Onvast: woongroep, tehuis, cli-niek	Onvast: dak-loos	Detentie	Onbekend	Totaal	N	Sig
	%	%	%	%	%	%	%			
Werk										
Ja	49	23	7	7	2	12	0	100	344	***
Nee	31	22	6	13	4	23	1	100	542	
Schulden										
Ja	38	18	8	12	5	20	0	100	524	***
Nee	38	29	4	8	2	18	1	100	360	
Opleidingsniveau										
Laag	35	24	5	11	4	20	1	100	542	*
Midden-hoog	42	20	9	8	3	17	0	100	344	
Partner										
Ja	48	20	6	5	3	19	1	100	395	***
Nee	30	25	7	14	4	19	1	100	491	
Kind										
Ja	51	8	7	10	4	21	1	100	400	***
Nee	27	35	6	11	3	17	1	100	482	
Detentieduur										
<4 maanden	38	22	5	8	3	23	0	100	428	*
≥4 maanden	38	23	8	12	4	15	1	100	450	

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkwager & Paul Nieuwbeerta

Tabel 3 (Vervolg)

	Eigen woning	Inwonend bij ouders	Inwonend bij anderen	Onvast: inwonend bij tehuis, cli-niek	Onvast: woongroep, loos	Onvast: dak- Detentie	Onbekend	Totaal	N	Sig
	%	%	%	%	%	%	%			
Eerdere detentie laatste 5 jaar										
Nee	45	27	8	10	1	9	0	100	505	***
Ja	29	17	4	11	6	32	1	100	373	
Leeftijd										
≤27	24	40	7	9	2	17	1	100	426	***
>27	51	7	6	11	5	21	0	100	460	
Herkomst										
Autochtoon	42	17	6	13	4	18	1	100	590	***
Allochtoon	30	34	7	5	2	20	1	100	294	

*** p<.001; * p<.05

De woonsituatie van de respondenten voor en na detentie is op verschillende momenten in kaart gebracht. Tijdens de D1-meting is de respondenten gevraagd naar hun woonsituatie op het moment van arrestatie. Bij de R1-meting, zes maanden na vrijlating, gaven de respondenten aan wat op dat moment hun woonsituatie was en, op de *Life History Calendar*, wat hun woonsituatie was gedurende de eerste zes maanden na vrijlating.² Op elke meting werden veertien antwoordcategorieën gebruikt, die aflopen in mate van zelfstandigheid van eigen woning en huurwoning tot zwervend/dakloos. Voor dit artikel zijn deze categorieën samengevoegd tot vijf woonsituaties:

- 1 wonen in een eigen koop- of huurwoning, of in een kamer bij een particulier;³
- 2 inwonen bij ouders;
- 3 inwonen bij anderen, zowel familie als niet-familie;
- 4 begeleide woonsituaties, zoals woongroepen, beschermd wonen, tehuizen en klinieken;
- 5 dakloos of wisselend verblijven bij verschillende familie, vrienden en kennissen.⁴

Als *sociaaleconomische kenmerken* zijn het hebben van werk, het hebben van schulden en de opleiding van de gedetineerde meegenomen. Informatie hierover is bij het interview tijdens detentie bevraagd en als dichotome variabele weergegeven. Een respondent is werkend wanneer hij een eigen bedrijf had of minstens één uur in de week in loondienst was. Daarnaast gaven respondenten aan of zij op het moment van het interview schulden of leningen hadden (een hypotheek viel daar niet onder). Respondenten rapporteerden tevens wat hun hoogst voltooide opleiding was. Hiervan zijn twee categorieën gemaakt: 'laag' en 'gemiddeld/hoog'. Een laag opleidingsniveau bestaat uit de lagere school tot en met mavo en vmbo. Een gemiddeld/hoog niveau is alles vanaf de havo.

Als indicatoren voor de *sociale context* waarin gedetineerden zich voor detentie bevonden, zijn het hebben van een partner en het hebben van kinderen meegenomen in de analyses. Respondenten is gevraagd of zij een partner hadden op het moment van arrestatie, waarbij de relatie ten minste drie maanden moest

- 2 Voor een deel van de respondenten ontbraken gegevens op de *Life History Calendar* voor de woonsituatie één maand na vrijlating (N=69). Analyse wijst uit dat de respondenten met ontbrekende gegevens voor één maand na detentie niet significant verschillen op de variabele woonsituatie en alle achtergrondkenmerken, behalve werk en schulden. De data ontbreken voor iets meer werklozen en respondenten met schulden.
- 3 Tijdens het interview waren koop- en huurwoning aparte antwoordcategorieën, maar dit onderscheid werd door respondenten niet altijd gemaakt. Deze antwoorden zijn daarom samengevoegd tot 'eigen woning'.
- 4 De mogelijke veranderingen in woonsituaties die gedetineerden doormaken, worden in dit artikel op een neutrale manier beschreven. Het is namelijk niet altijd bekend of een verandering positief of negatief is. Voor sommige gedetineerden kan een verandering van woonsituatie inhouden dat zij uit hun oude criminele omgeving worden gehaald. Voor andere heeft een verandering wellicht een verslechterde binding met de conventionele maatschappij tot gevolg en kan daarom niet positief uitgelegd worden. Binnen dit artikel is het niet mogelijk de waarde van wel of geen verandering van woonsituatie te duiden. Om deze reden gebruiken we neutrale termen.

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

bestaan. Informatie over het hebben van kinderen komt eveneens van de respondenten zelf, aangevuld met gegevens uit de GBA.

Twee *detentiekenmerken* zijn geïnccludeerd in de analyses: de detentieduur en het aantal eerdere vrijheidsstraffen. De detentieduur is gemeten aan de hand van gegevens uit TULP (Tenuitvoerleggingsprogramma), het registratiesysteem van het ministerie van Veiligheid en Justitie, en weergegeven in aantal dagen. Het aantal eerdere vrijheidsstraffen is geoperationaliseerd als het aantal eerdere detentiestrafen dat respondenten in de afgelopen vijf jaar opgelegd hebben gekregen, zoals geregistreerd in OBJD (Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie) van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Als *sociaal-demografische kenmerken* zijn de leeftijd en herkomst van respondenten meegenomen in de analyses. De leeftijd van de respondenten ten tijde van instroom in detentie is berekend met behulp van de geboortedata uit TULP. Voor herkomst is uitgegaan van data uit de GBA. Respondenten werden, volgens definities van het CBS, gecodeerd als tweedegeneratieallochtoon wanneer een of beide ouders niet in Nederland zijn geboren (CBS, 2000).

Resultaten

Woonsituaties voor en na detentie

De eerste centrale vraag van deze studie is hoe de woonsituaties van Nederlandse gedetineerden eruitzien voorafgaand aan detentie en op verschillende momenten na vrijlating. Tabel 4 geeft voor de diverse meetmomenten de woonsituatie weer. Voornamelijk valt op dat, hoewel percentages tussen meetmomenten variëren, de grootste groep gedetineerden zowel voor detentie alsook na detentie in een eigen huur- of koopwoning woonde. Ook zijn op alle meetmomenten relatief veel gedetineerden woonachtig bij hun ouders. Alhoewel direct na detentie nog maar weinig (ex-)gedetineerden opnieuw in detentie verblijven, is dit percentage zes maanden na detentie een stuk groter (12 procent). Waar voor detentie 21 procent van de gedetineerden in overige woonsituaties verbleef, is dit aantal na detentie toegenomen tot 31 procent in de eerste maand na detentie en 38 procent zes maanden na detentie, wat betekent dat de diversiteit in woonsituaties na detentie groter is dan voor detentie. Dit lijkt een duidelijke indicatie van veranderingen op woongebied bij de (ex-)gedetineerden. Hoe die veranderingen er in meer detail uitzien, en bij welke groepen ze met name voorkomen, bespreken we hierna.⁵

5 Een aantal respondenten komt na vrijlating opnieuw in detentie terecht en een deel daarvan komt ook alweer vrij gedurende het halfjaar na de detentie waarin ze zijn geïnterviewd. Dit is echter zo'n klein deel van de totale groep (25 respondenten) dat het de resultaten niet beïnvloedt. Analyses zijn tevens gedraaid zonder deze 25 respondenten en de resultaten lagen in dezelfde lijn als de hier gepresenteerde resultaten.

Tabel 4 Beschrijvende statistiek woonsituaties

	Voor deten- tie	1 maand na deten- tie	2 maan- den na deten- tie	3 maan- den na deten- tie	4 maan- den na deten- tie	5 maan- den na deten- tie	6 maan- den na deten- tie ^a
	%	%	%	%	%	%	%
Eigen huur-/koopwoning	50	33	34	35	37	38	39
Inwonend bij ouders	29	28	26	25	24	23	23
Inwonend bij anderen	9	12	11	9	9	9	10
Woongroep, tehuis, kliniek	3	10	10	10	10	11	11
Dakloos, onvaste situatie	9	8	7	7	6	5	5
Detentie		1	3	5	6	7	12
Onbekend		8	9	9	9	9	1
N	886	886	886	886	886	886	886

^a De percentages zonder de respondenten die opnieuw in detentie zitten, zijn respectievelijk 44, 26, 11, 13, 5 en 1 procent, bij een N van 785.

Veranderingen in de woonsituatie tussen het moment van arrestatie en direct na vrijlating

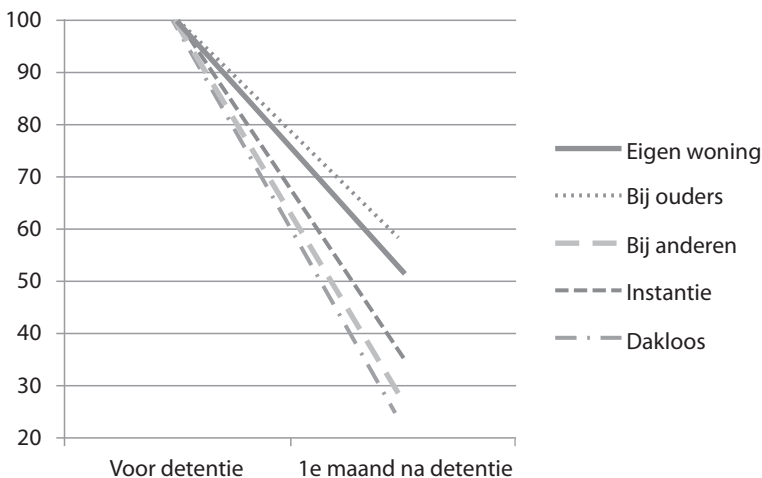
De tweede vraag centraal in deze studie is hoe de woonsituatie van Nederlandse gedetineerden verandert tijdens detentie. Figuur 1 laat de veranderingen zien tussen de woonsituatie voor detentie en de woonsituatie direct na detentie. Een meer horizontale lijn weerspiegelt minder veranderingen in woonsituatie, hoe steiler de lijn, hoe meer veranderingen er plaatsvinden. Duidelijk wordt dat van alle mensen die voor detentie bij hun ouders woonden, na detentie nog 58 procent bij hun ouders woont. De andere 42 procent is veranderd van woonsituatie. Hoewel de mensen die voor detentie een eigen woning hadden of bij hun ouders woonden minder veranderingen laten zien dan de mensen die voor detentie bij anderen woonden, in een instantie woonden of dakloos waren, valt voornamelijk op dat er in alle groepen veel veranderingen plaatsvinden.⁶

In appendix 1 is in meer detail weergegeven hoe de veranderingen in woonsituatie tijdens detentie eruitzien. Zo komen de meeste ex-gedetineerden die voor detentie bij anderen woonden en hier niet blijven, na vrijlating bij hun ouders terecht. Ook raakt een groot deel van deze groep (bijna een vijfde) dakloos. Daarnaast valt op dat van de mannen die voor detentie dakloos waren, na detentie ongeveer 70 procent een andere woonvorm heeft betrokken.

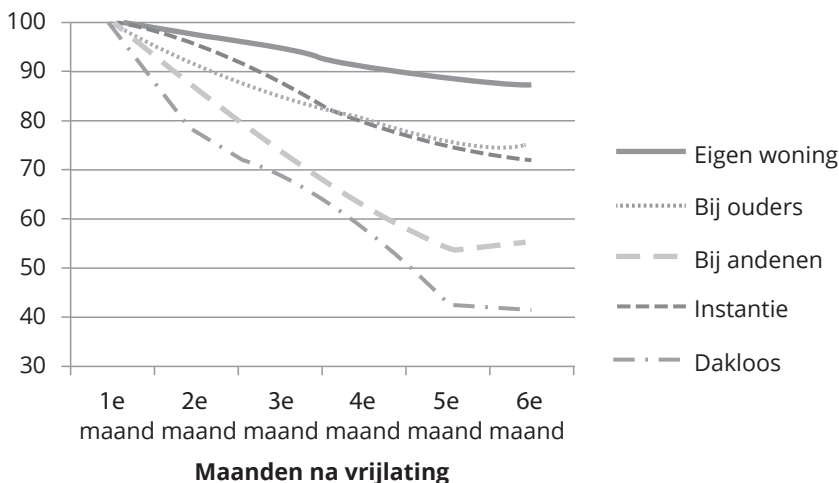
Kortom, verreweg de meeste gedetineerden krijgen tijdens detentie al te maken met een verandering op woongebied. Dit gegeven geeft duidelijk aan dat huisvesting voor veel gedetineerden een urgent en belangrijk onderdeel uitmaakt van de voorbereiding op hun terugkeer in de samenleving.

6 Deze percentages zijn nog een onderschatting van het werkelijke aantal veranderingen. Een respondent kan namelijk zowel voor als na detentie een eigen woning hebben en daardoor niet worden meegeteld bij de veranderingen, terwijl hij toch van woning is veranderd.

Maaïke Wensveen, Hanneke Palmén, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

Figuur 1 Verloop van huisvesting tijdens detentie

Figuur 2 Verloop van huisvesting na vrijlating

Veranderingen in de woonsituatie in de zes maanden na detentie

De derde centrale vraag van deze studie luidt: hoe verandert de woonsituatie in het eerste halfjaar na vrijlating en op welke momenten vinden die veranderingen met name plaats? In antwoord op deze vraag geeft figuur 2 de veranderingen in woonsituatie gedurende de eerste zes maanden na uitstroom uit detentie weer. De gegevens van de *Life History Calendar* maken het mogelijk dit voor elke maand te doen. In het algemeen zijn er minder veranderingen in de periode na detentie dan in de periode tijdens detentie. Met name bij ex-gedeteneerden die in de eerste maand na uitstroom uit detentie een eigen woning hebben, bij ouders wonen of in

een instantie verblijven, zien we relatief weinig veranderingen (variërend van 13 tot 29 procent). Mensen die direct na detentie bij anderen wonen of dakloos zijn, kennen meer veranderingen. Ten slotte is opvallend dat in alle groepen na vijf maanden een knik in de trend in figuur 2 te zien is, waarna de woonsituaties lijken te stabiliseren. Dit kan erop wijzen dat veel ex-gedetineerden na vijf maanden in een wat langdurigere woonsituatie terechtkomen.

In appendix 2, waarin de veranderingen in de eerste zes maanden na detentie gedetailleerd worden weergegeven, zien we dat een relatief groot deel van de mannen die direct na detentie dakloos zijn, na zes maanden recideert, en dus opnieuw in detentie zit. Merk echter op dat ook een relatief groot deel van de daklozen (22 procent) een eigen woning heeft betrokken. Ook hebben veel van de ex-gedetineerden die direct na vrijlating bij anderen inwoonden (28 procent), na een halfjaar de beschikking over een eigen woning.

Achtergrondkenmerken en (veranderingen in) de woonsituatie tussen het moment van arrestatie en direct na vrijlating

De vierde en laatste vraag die centraal staat in deze studie betreft in hoeverre achtergrondkenmerken van de gedetineerden (en met name hun sociaaleconomische kenmerken, sociale context, detentiekennmerken en sociaal-demografische kenmerken) samenhangen met (veranderingen in) hun specifieke woonsituatie. Om deze vraag te beantwoorden zijn twee multinominale regressieanalyses uitgevoerd: een met de woonsituatie in de eerste maand na detentie als afhankelijke variabele en een met de woonsituatie zes maanden na detentie als afhankelijke variabele. Om de interpretatie van de multinominale regressieanalyses te vergemakkelijken zijn de vijf onderscheiden categorieën voor woonsituaties samengevoegd tot drie categorieën: 'inwonend bij ouders', 'onvaste situatie' (inwonend bij anderen, de begeleide woonsituaties en dakloos) en de referentiecategorie 'eigen woning' (waarbij voor de analyse zes maanden na detentie ook de extra categorie 'in detentie' wordt onderscheiden).⁷ De geschatte parameters van deze regressieanalyses zijn weergegeven in tabel 5 en 6.

In tabel 5 wordt allereerst de woonsituatie in de eerste maand na detentie voorspeld door de woonsituatie voorafgaand aan detentie en de verschillende achtergrondkenmerken. De resultaten van de regressieanalyses bevestigen de resultaten van de eerdere analyses: gedetineerden met een eigen woning en gedetineerden die bij ouders inwonen, veranderen relatief minder vaak van woonsituatie dan gedetineerden in overige woonsituaties.

Verder wordt duidelijk dat alle vier de typen achtergrondkenmerken voor detentie samenhangen met de woonsituatie een maand na detentie, ook wanneer gecontroleerd wordt voor de woonsituatie voor detentie.

7 Inwonend bij ouders en inwonend bij anderen zijn vanwege theoretische overwegingen aparte categorieën. Ouders spelen een andere rol in het wel of niet behouden van huisvesting dan andere familie of vrienden. Inwonend bij anderen is meegenomen onder de categorie 'onvast', omdat eerder bleek dat bij deze woonsituatie veel veranderingen plaatsvinden (slechts 28 procent behoudt deze woonsituatie na detentie, zie appendix 1).

Maaïke Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

Wanneer we de afzonderlijke typen achtergrondkenmerken langslopen, zien we allereerst dat *sociaaleconomische kenmerken* samenhangen met de woonsituatie direct na detentie. Ex-gedetineerden met werk hebben bijvoorbeeld een significant kleinere kans op een onvaste woonsituatie. Ook blijken sommige kenmerken van de *sociale context* van ex-gedetineerden samen te hangen met de woonsituatie. Zo hebben gedetineerden met een partner een kleinere kans om bij de ouders in te wonen en om een onvaste situatie te hebben na detentie. Verder hebben mannen met kinderen een kleinere kans om bij hun ouders te wonen dan om een eigen woning te hebben. Wat betreft *detentiekenmerken* zien we dat gedetineerden met een kortere detentieduur een kleinere kans hebben om na detentie bij ouders te wonen of een onvaste woonsituatie te hebben. Verder blijkt dat van de *sociaal-demografische kenmerken* vooral de leeftijd een grote rol speelt in het voorspellen van de woonsituatie na detentie. Jongere respondenten hebben, in de lijn der verwachting, een significant grotere kans om na detentie bij hun ouders in te wonen en een grotere kans op een onvaste woonsituatie versus het beschikken over een eigen woning. Etnische herkomst lijkt niet gerelateerd aan de woonsituatie in de eerste maand na vrijlating.

De samenhang van de achtergrondkenmerken van de gedetineerden met (veranderingen in) hun specifieke woonsituatie zou echter kunnen verschillen al naar gelang de woonsituatie van de gedetineerden voorafgaand aan hun detentieperiode. Om te onderzoeken of dit het geval is, zijn aparte extra analyses gedaan, waarbij multinomiale regressiemodellen apart zijn geschat voor elk van de woonsituaties voor detentie.⁸ Deze extra analyses laten zien dat voor deze aparte groepen (voorafgaand aan detentie een eigen woning, inwonend bij ouders of een onvaste situatie) het hebben van werk er niet meer toe doet. Verder blijkt het hebben van een partner en kinderen alleen van invloed te zijn voor respondenten die voorafgaand aan detentie een eigen woning hadden. Voor de gedetineerden in overige woonsituaties speelden een eventuele partner en kinderen geen rol. De gevonden samenhangen tussen detentieduur en woonsituatie, evenals die tussen leeftijd en woonsituatie, gelden eveneens alleen voor gedetineerden die voorafgaand aan detentie een eigen woning hadden. De diverse kenmerken van de ex-gedetineerden lijken dus een minder grote rol te spelen voor gedetineerden die voor detentie niet over een eigen woning beschikten.

8 Om ruimte te besparen zijn de tabellen m.b.t. deze extra analyses niet opgenomen in dit artikel, maar ze zijn bij de eerste auteur beschikbaar.

Tabel 5 *Multinomiale logistische regressieanalyse woonsituatie eerste maand na detentie (n=864)*

	Inwonend bij ouders vs. eigen woning			Onvaste situatie vs. eigen woning		
	B	SE	Exp(B)	B	SE	Exp(B)
Intercept	0.81	0.63		2.44***	0.52	
<i>Woonsituatie voor detentie</i>						
Eigen woning	-2.08***	0.56	0.13	-2.20***	0.46	0.11
Inwonend bij ouders	0.50	0.57	1.64	-1.25*	0.51	0.29
Inwonend bij anderen	-0.25	0.66	0.78	-0.61	0.57	0.54
Woongroep, tehuis	-1.37	0.94	0.25	-0.73	0.72	0.48
Dakloos	ref.			ref.		
<i>Sociaaleconomische kenmerken</i>						
Werk	-0.13	0.23	0.88	-0.52**	0.19	0.59
Schulden	0.37	0.23	1.44	0.37	0.19	1.45
Hoog opleidingsniveau	-0.18	0.23	0.84	-0.10	0.19	0.91
<i>Sociale kenmerken</i>						
Partner	-0.66**	0.23	0.52	-0.89***	0.19	0.41
Kind	-0.81**	0.26	0.45	-0.12	0.20	0.89
<i>Detentiekennmerken</i>						
Detentieduur kort	-0.48*	0.22	0.62	-0.67***	0.19	0.51
Eerdere detentie	0.10	0.23	1.10	0.29	0.19	1.34
<i>Sociaal-demografische kenmerken</i>						
Leeftijd jong	1.06***	0.27	2.88	0.53*	0.22	1.70
Allochtoon	0.30	0.24	1.35	-0.22	0.21	0.81

Eigen woning is de referentiecategorie van de afhankelijke variabele.

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Maaiké Wensveen, Hanneke Palmén, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

Tabel 6 Multinominale logistische regressieanalyse woonsituatie zes maanden na detentie (n=864)

	Inwonend bij ouders vs. eigen woning		Onvaste situatie vs. eigen woning		In detentie vs. eigen woning	
	B	SE	B	SE	B	SE
	Exp(B)		Exp(B)		Exp(B)	
Intercept	-1.52*	0.69	0.54	0.47	-0.31	0.47
Woonsituatie één maand na detentie						
Eigen woning	-1.17	0.66	0.31	0.50	-1.86***	0.39
Inwonend bij ouders	2.48***	0.62	11.91	0.45	0.31	0.44
Inwonend bij anderen	0.14	0.71	1.15	0.41	0.95	0.46
Woongroep, tehuis	0.67	0.81	1.96	0.49	3.66	0.56
Dakloos	ref.		ref.		ref.	
Socialeconomische kenmerken						
Werk	-0.23	0.26	0.79	0.25	0.71	0.24
Schulden	-0.61*	0.27	0.54	0.26	1.19	0.23
Hoog opleidingsniveau	-0.05	0.26	0.95	0.24	1.19	0.23
Partner	-0.18	0.27	0.83	0.26	0.67	0.24
Kind	-0.73*	0.31	0.48	0.27	0.84	0.25
Detentiekennmerken						
Detentieduur kort	0.11	0.25	1.12	0.24	0.86	0.22
Eerdere detentie	0.19	0.27	1.21	0.26	1.30	0.23
Sociaal-demografische kenmerken						
Leeftijd jong	1.37***	0.31	3.94	0.27	1.30	0.25
Allochtoon	0.19	0.27	1.21	0.27	0.88	0.54

Eigen woning is de referentiecategorie van de afhankelijke variabele.
 *** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Achtergrondkenmerken en (veranderingen in) de woonsituatie na detentie

Tabel 6 laat ten slotte de resultaten zien van de multinominale regressieanalyse, waarin het verband wordt bekeken tussen de achtergrondkenmerken en de woonsituatie zes maanden na vrijlating, wanneer rekening gehouden wordt met de woonsituatie in de eerste maand na vrijlating. In deze analyses heeft de afhankelijke variabele (woonsituatie zes maanden na vrijlating) een extra categorie 'detentie', voor de respondenten die na zes maanden opnieuw ingestroomd zijn in detentie.

Duidelijk is dat de eerder besproken resultaten over het verband tussen de woonsituatie in de eerste maand na detentie en de woonsituatie zes maanden na detentie standhouden, ook wanneer rekening wordt gehouden met de invloed van diverse achtergrondkenmerken. De groepen met de minste veranderingen zijn de gedetineerden met een eigen woning, gedetineerden die bij hun ouders inwonen en zij die in een instelling verblijven. Ex-gedetineerden die na detentie dakloos zijn, hebben de grootste kans om na zes maanden opnieuw in detentie te zitten. Met betrekking tot de achtergrondkenmerken zien we dat, evenals tijdens detentie, ook in de periode na detentie alle vier de typen achtergrondkenmerken een rol spelen in de voorspelling van de woonsituatie. Wat betreft *sociaaleconomische kenmerken* blijkt dat, evenals tijdens detentie, het hebben van werk samenhangt met de latere woonsituatie. Het hebben van werk leidt tot een kleinere kans om opnieuw in detentie te zitten. Het hebben van schulden leidt in deze periode tot een kleinere kans om bij ouders in te wonen. Binnen de *sociale-contextkenmerken* blijkt nu alleen het hebben van een kind samen te hangen met een kleinere kans om bij ouders in te wonen. In tegenstelling tot wat we zagen in de periode tijdens detentie, speelt in het eerste halfjaar na detentie het *detentiekennmerk* detentieduur geen rol in het voorspellen van de woonsituatie. Zoals te verwachten, hebben ex-gedetineerden met meer eerdere detenties een grotere kans om zes maanden na uitstroom weer in detentie te zitten. Bij de *sociaal-demografische kenmerken* blijkt, tot slot, dat jongeren (in de lijn der verwachting) een grotere kans hebben dan oudere ex-gedetineerden om bij hun ouders te wonen dan om een eigen woning te hebben.

Ook in het halfjaar na detentie zou het kunnen dat deze samenhangen tussen achtergrondkenmerken en (veranderingen in) woonsituaties verschillen al naar gelang de eerdere woonsituatie van de gedetineerden, dat wil zeggen hun woonsituatie in de eerste maand na detentie. Om te onderzoeken of dit het geval is, zijn opnieuw extra analyses gedaan, waarbij multinomiale regressiemodellen apart zijn geschat voor elk van de woonsituaties direct na detentie. Deze extra analyses laten zien dat ook in deze periode het hebben van werk er voor de aparte groepen niet meer toe doet. De gevonden samenhang tussen het hebben van kinderen en het wonen bij ouders blijkt alleen het geval voor respondenten die in de eerste maand na uitstroom in een onvaste situatie zaten. Voor deze respondenten blijkt eveneens dat het hebben van een partner leidt tot een kleinere kans om zes maanden na detentie een onvaste situatie te hebben of opnieuw in detentie te zitten. Meerdere detenties geeft een grotere kans om opnieuw in detentie te verblijven voor gedetineerden die direct na vrijlating een eigen woning of een onvaste situatie hadden, terwijl het verband tussen leeftijd en de latere woonsituatie met

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

name geldt voor ex-gedetineerden die in de eerste maand na vrijlating bij hun ouders woonden of een onvaste situatie hadden.

Alle typen achtergrondkenmerken spelen dus ook in de periode na detentie een rol in de voorspelling van de woonsituatie van ex-gedetineerden. Wel zijn er soms andere kenmerken die hierbij belangrijk zijn dan in de periode tijdens detentie, zijn de kenmerken niet bij de voorspelling van elk type woning even belangrijk en kan het verband afhangen van de eerdere woonsituatie.

Discussie

De huidige studie onderzocht voor een grote groep Nederlandse gedetineerden de woonsituatie voor en na detentie en bekeek in welke mate en in welke richting woonsituaties veranderden tijdens detentie en in de eerste zes maanden na vrijlating. De resultaten toonden aan dat voorafgaand aan detentie meer dan driekwart van de respondenten over vaste huisvesting beschikte, in de vorm van een eigen huis of inwonend bij ouders. Na detentie beschikten veel minder gedetineerden over vaste huisvesting en verbleven zij relatief vaak in een opvangsituatie. In lijn met eerder onderzoek (Visher e.a., 2004; Van Galen e.a., 1998) bleek dus dat er sprake is van veel veranderingen in de huisvestingssituatie tijdens detentie. Zo verloor bijna de helft van de respondenten diens eigen woning tijdens detentie. Ook in de periode na vrijlating is nog sprake van veel wijzigingen in de woonsituaties, hoewel in mindere mate dan tijdens detentie. Al met al woont meer dan de helft van alle respondenten (52 procent) zes maanden na een (korte) detentie in een andere situatie dan voorheen, terwijl in de algemene bevolking slechts 9 procent van de mensen in een jaar tijd verhuist (CBS, 2014).

Uit aanvullende analyses bleek verder dat naast de eerdere woonsituatie, ook andere kenmerken van de (ex-)gedetineerden van belang zijn voor hun woonsituatie op een later moment. Zo blijken het hebben van werk, een partner en een kind, de detentiekenmerken en leeftijd samen te hangen met de woonsituaties in de eerste maand en zes maanden na detentie. Daarbij blijken er verschillen te bestaan per woonsituatie voor detentie (of in de eerste maand na vrijlating) in hoe deze factoren precies samenhangen met de latere woonsituatie. Zo geeft het hebben van een kind een kleinere kans om direct na vrijlating bij ouders in te wonen, maar alleen voor ex-gedetineerden die voor detentie een eigen woning hadden. Meer gedetailleerd onderzoek is nodig om het inzicht te verbeteren in de precieze invloed van deze achtergrondkenmerken. Dergelijk onderzoek is wellicht ook beter dan de huidige studie geschikt om inzicht te geven in de geldigheid van de besproken theorieën – die elk de verandering van woonsituatie linken aan andere factoren (economische, sociale of detentiefactoren).

De resultaten van deze studie komen voor een deel overeen met die van eerdere Nederlandse onderzoeken, maar verschillen ook op belangrijke punten. Overeenkomstig met de bevindingen van Noordhuizen en Weijters (2012) bleken er bijvoorbeeld na vrijlating minder daklozen te zijn dan voor detentie. Andere onderzoeken (Van Galen e.a., 1998; Janssen, 1999) lieten echter juist zien dat het aandeel daklozen na vrijlating veel hoger was. Wellicht komt dit door de periode

waarin deze studies zijn uitgevoerd. Inmiddels wordt er meer gedaan tijdens detentie om gedetineerden aan huisvesting te helpen. Een ander verschil met eerder onderzoek is de mate van verandering in huisvesting tijdens detentie. More en Weijters (2011a) vonden dat ongeveer een kwart van de gedetineerden zich na vrijlating in een andere huisvestingssituatie bevindt dan voor detentie, terwijl dit in het huidige onderzoek meer dan de helft van de respondenten betreft. More en Weijters (2011a) baseren hun bevindingen echter op informatie die tijdens detentie van de gedetineerden wordt verkregen, wat tot een overschatting van de situatie kan leiden. Wellicht dat zij daarom positievere cijfers vinden dan het huidige onderzoek.

De belangrijke bevinding dat er een grote mate van verandering plaatsvindt in de huisvestingssituatie van (ex-)gedetineerden, is lastig te interpreteren. Het lijkt namelijk op het eerste gezicht negatief, maar een verandering van huisvesting hoeft niet altijd een verslechtering te betekenen. Wanneer een verandering van de woonsituatie inhoudt dat een ex-gedetineerde niet terugkeert naar zijn oude criminele milieu, kan deze verandering juist positief zijn en leiden tot minder recidive (zie bijv. Kirk, 2012). Daarnaast is het mogelijk dat de ex-gedetineerde zelf niet terug wil naar waar hij vandaan kwam, zelfs als dit wel zou kunnen, bijvoorbeeld om uit zijn criminele omgeving te komen en ergens anders opnieuw te starten (Moerings, 1978). Verandering kan dus voor sommigen juist een verbetering betekenen, omdat een nieuwe leefomgeving van belang kan zijn voor een succesvolle re-integratie. Daarnaast kan een verandering ook al meer concreet een verbetering van de woonsituatie inhouden, bijvoorbeeld voor respondenten die eerst in een onvaste situatie zaten en later wel over een eigen woning beschikken. Opvallend is bovendien dat een halfjaar na vrijlating dakloosheid sterk is gedaald ten opzichte van voor detentie. Meer onderzoek is nodig om te bekijken in hoeverre de veranderingen in sommige gevallen inderdaad juist positieve gevolgen hebben.

Daarnaast is meer onderzoek nodig om vast te stellen waardoor de veranderingen precies bewerkstelligd worden. Uiteraard hebben de (ex-)gedetineerden zelf een belangrijke rol in het zoeken naar nieuwe woonmogelijkheden. Dergelijke veranderingen kunnen voor een deel ook te danken zijn aan het systeem van hulpverlening dat in Nederland bestaat voor (ex-)gedetineerden. Zo werken medewerkers van penitentiaire inrichtingen, gemeenten en de reclassering tijdens en ook na detentie samen om de kans op (vast) onderdak na vrijlating te vergroten (VNG, 2009). Tijdens detentie zijn er gesprekken met medewerkers van de maatschappelijke dienstverlening (MMD'ers) en andere medewerkers. Verder worden afspraken gemaakt met woningcorporaties om een aantal woningen beschikbaar te houden voor deze bijzondere doelgroep of wordt gezorgd voor een plek in de maatschappelijke opvang. De huidige vorm van hulpverlening en samenwerking tussen verschillende ketenpartners op het gebied van huisvesting (en vier andere voorwaarden voor succesvolle re-integratie) was relatief nieuw tijdens de onderzoeksperiode van deze studie en is verder geïmplementeerd in recente jaren (DJI, 2014). Kortom, waar de besproken positieve (veranderingen in) woonsituaties het resultaat zouden kunnen zijn van hulpverlening, zal vervolgonderzoek inzicht

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

moeten geven in de precieze rol van (veranderingen in) beleid in de huisvestings-situatie van ex-gedetineerden.

Meer onderzoek is ook nodig om vast te stellen in hoeverre de resultaten van onderhavige studie te generaliseren zijn naar bredere populaties. In dit onderzoek zijn de woonsituaties van voorlopig gehechte gedetineerden geanalyseerd. Dit zijn gedetineerden die al in detentie verblijven voorafgaand aan hun rechtszaak. Voorlopige hechtenis wordt alleen opgelegd wanneer de verwachting is dat de verdachte daadwerkelijk een gevangenisstraf opgelegd gaat krijgen (Wermink, 2014). Het gaat dus om een groep gedetineerden die relatief zware delicten heeft gepleegd. Toch is dit bijna de helft van de Nederlandse gevangenen (Linckens & De Loeff, 2013). Gemiddeld hebben onze voorlopig gehechte gedetineerden een detentieduur van een halfjaar. Dit is iets langer dan in de gehele gedetineerdenpopulatie, waar de meerderheid niet langer dan een paar maanden vastzit (Linckens & De Loeff, 2013). In dit artikel hebben we geen onderscheid gemaakt in verschillende groepen naar detentieduur. Daarentegen is detentieduur wel toegevoegd als kenmerk van de gedetineerden dat kan leiden tot verschillen in woonpatronen. Uit de resultaten blijkt dat direct na detentie gedetineerden met een kortere detentieduur een kleinere kans hebben bij ouders te wonen of een onvaste woonsituatie te hebben. In de periode na detentie speelt de detentieduur geen rol meer. Voorzichtigheid is wel geboden bij het generaliseren van de resultaten, aangezien de onderzoekspopulatie gemiddeld dus langer vastzit dan de gehele gedetineerdenpopulatie. Verwacht kan worden dat detentieduur in de totale populatie van nog minder belang zal zijn, vanwege de vaak kortere gevangenisstraffen.

Daarnaast zijn in dit onderzoek alleen mannelijke gedetineerden meegenomen, die in Nederland geboren zijn. Er is voor deze doelgroep gekozen omdat van hen alle registratiedata opvraagbaar zijn en hiermee een completer beeld van het (justitiële) leven voor en na detentie kan worden gegeven. Dit houdt wel in dat de resultaten van dit artikel niet naar de gehele gedetineerdenpopulatie te generaliseren zijn. Zij hebben betrekking op voorlopig gehechte mannelijke gedetineerden die in Nederland geboren zijn. Onderzoek onder specifieke groepen gedetineerden moet uitwijzen in hoeverre de resultaten ook voor hen geldig zijn. Zo dient te worden onderzocht in hoeverre de resultaten wel recht doen aan de volledige populatie daklozen onder de gedetineerden. In onderzoek naar de woonsituatie van ex-gedetineerden wordt mogelijk het aantal daklozen onder de respondenten onderschat (Shinkfield & Graffam, 2009). Dakloze ex-gedetineerden zijn vaak erg mobiel (Janssen, 1999) en daarom voor de interviewers moeilijker te benaderen. In deze studie zijn veel ex-gedetineerden zonder vaste verblijfplaats gevonden door op meerdere manieren te zoeken (contact opnemen met alle bij ons bekende contactpersonen en daklozen- en opvanginstanties in de buurt, regelmatig naar het Leger des Heils gaan in de laatst bekende woonplaats van de respondent). Onduidelijk blijft echter of er niet toch sprake is van een (kleine) ondervertegenwoordiging van deze groep.

Vervolgonderzoek moet ook inzicht geven in hoeverre de bevindingen geldig blijven als gedetineerden over een langere periode gevolgd worden. In dit onderzoek is de huisvestingssituatie van gedetineerden onderzocht tot en met zes maanden na vrijlating. Wellicht zijn deze eerste maanden na detentie voor veel ex-gedeti-

neerden nog onrustig en hebben zij langer nodig om (weer) hun eigen plek te vinden (Fontaine & Biess, 2012). De resultaten uit figuur 2 lijken die richting op te wijzen. In dat geval zou er sprake zijn van minder veranderingen wanneer op iets langere termijn wordt gekeken naar de woonsituatie. Vervolgonderzoek zou dan ook een langere follow-upperiode moeten nemen, zodat bekend wordt of een groter deel van de ex-gedetineerden na een of twee jaar weer gesetteld is. Ondanks de beperkingen levert het huidige onderzoek een belangrijke bijdrage aan de literatuur over huisvesting voor en na detentie. Dit was mogelijk door gebruik te maken van unieke en gedetailleerde longitudinale data over de huisvesting van een grote groep (ex-)gedetineerden. Een woning is voor gedetineerden een van de eerste behoeften na vrijlating en goede huisvesting is een voorwaarde voor een succesvolle resocialisatie. Dit onderzoek heeft laten zien dat een deel van de ex-gedetineerden, eventueel met hulp, erin slaagt in deze behoefte te voorzien. Velen raken echter hun vaste woonsituatie kwijt en anderen keren terug naar een zwervend bestaan. Mogelijk leidt dit weer tot een terugval in de criminaliteit, maar dat is een vraag waar toekomstig onderzoek antwoord op moet geven.

Literatuur

- Baldry, E., McDonnell, D., Maplestone, P. & Peeters, M. (2002). *Ex-prisoners and accommodation: what bearing do different forms of housing have on social reintegration for ex-prisoners?* Melbourne: Australian Housing and Urban Research Institute.
- Baldry, E., McDonnell, D., Maplestone, P. & Peeters, M. (2006). Ex-prisoners, homelessness and the state in Australia. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 39(1), 20-33.
- Becker, H. (1963). *Outsiders. Studies in the sociology of deviance*. New York: Free Press.
- Braak, J. van den, Burik, A. van, Jansen, P., Montfoort, A. van, Veltkamp, E., Vianen, R. van & Vogelvang, B. (2003). *Opvang ex-gedetineerden. Verslag van een onderzoek naar de maatschappelijk opvang van ex-gedetineerden*. Woerden: Adviesbureau Van Montfoort.
- Bradley, K.H., Oliver, R.B.M., Richardson, N.C. & Slayter, E.M. (2001). *No place like home: housing and the ex-prisoner. Policy brief*, Boston, MA: Community Resources for Justice.
- Carlisle, J. (1996). *The housing needs of ex-prisoners*. York: Centre for Housing Policy, University of York.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2000). *Standaarddefinitie allochtonen*. Den Haag: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2014). *Verhuisde personen*. Den Haag: CBS.
- Colvin, M., Cullen, F.T. & Vander Ven, T. (2002). Coercion, social support, and crime: an emerging theoretical consensus. *Criminology*, 40(1), 19-42.
- Coumans, M. (2011). Dakloos in Nederland. Over aantallen en kenmerken. *Demos*, 27(4), 1-4.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) (2014). *Richting aan re-integratie: in de praktijk. Handreiking convenant re-integratie van ex-gedetineerden*. Den Haag: DJI.
- Dirkzwager, A.J.E. & Nieuwbeerta, P. (2014). *Prison Project: codeboek en documentatie*. Leiden/Amsterdam: Universiteit Leiden, NSCR.
- Dirkzwager, A., Blokland, A., Nannes, K. & Vroonland, M. (2015). Effecten van detentie op het vinden van werk en een woning. Twee veldexperimenten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 57(1), 5-30.

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

- Dyb, E. (2009). Imprisonment: a major gateway to homelessness. *Housing Studies*, 24(6), 809-824.
- Elsinga, M.G. (1994). *De ontwikkeling van het eigen-woningbezit onder lage-inkomengroepen. Theoretisch, internationaal en historisch perspectief*. Delft: Onderzoeksinstituut OTB, Technische Universiteit Delft.
- Evans, D.N. & Porter, J.R. (2015). Criminal history and landlord rental decisions: a New York quasi-experimental study. *Journal of Experimental Criminology*, 11(1), 21-42.
- Fontaine, J. & Biess, J. (2012). *Housing as a platform for formerly incarcerated persons*. Washington, DC: Urban Institute.
- Galen, G.W.A. van, Niemeijer, E. & Beijers, W.M.E.H. (1998). *Huisvestingsproblemen van (ex-)gedetineerden: een landelijk onderzoek naar aard en omvang van huisvestingsproblemen van (ex-)gedetineerden*. Amsterdam: Nederlandse Woonbond.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. California: University of California Press.
- Janssen, J.H.L.J. (1999). *Laat maar zitten. Een exploratief onderzoek naar de werking van de korte vrijheidsstraf*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Kirk, D.S. (2012). Residential change as a turning point in the life course of crime: desistance or temporary cessation? *Criminology*, 50(2), 329-358.
- Kirkwood, S. & Richley, T. (2008). *Supported accommodation services for offenders: a research literature review*. Scotland: University of Edinburgh.
- Kuppens, J. & Ferwerda, H. (2008). *Van binnen naar buiten. Een behoefteonderzoek naar de aard en omvang van nazorg voor gedetineerden*. Den Haag: WODC.
- Linckens, P. & Loeff, J. de (2013). *Gevangeniswezen in getal, 2008-2012*. Den Haag: DJI.
- Lutze, F.E., Rosky, J.W. & Hamilton, Z.K. (2014). Homelessness and reentry: a multisite outcome evaluation of Washington State's Reentry Housing Program for high risk offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 41(4), 471-491.
- Metraux, S. & Culhane, D.P. (2004). Homeless shelter use and reincarceration following prison release. *Criminology and Public Policy*, 3(2), 139-160.
- Moerings, M. (1978). *De gevangenis uit, de maatschappij in: de gevangenis en haar betekenis voor de sociale contacten van ex-gedetineerden*. Alphen aan den Rijn: Samsom.
- More, P.A. & Weijters, G. (2011a). *Tweede meting van de monitor nazorg ex-gedetineerden. Resultaten en vergelijking tussen twee metingen in de tijd*. Den Haag: WODC.
- More, A. & Weijters, G. (2011b). Detentie en de ongewenste gevolgen voor inkomen en huisvesting van gedetineerden. *Proces*, 90(1), 42-51.
- Noordhuizen, S. & Weijters, G. (2012). *Derde meting van de monitor nazorg ex-gedetineerden*. Den Haag: WODC.
- Petersilia, J. (2003). *When prisoners come home. Parole and prisoner reentry*. Oxford: Oxford University Press.
- Ramakers, A., Apel, R., Nieuwbeerta, P., Dirkzwager, A. & Wilsem, J. van (2014). Imprisonment length and post-prison employment prospects. *Criminology*, 52(3), 399-427.
- Rocque, M., Bierie, D.M. & MacKenzie, D.L. (2011). Social bonds and change during incarceration: testing a missing link in the reentry research. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55(5), 816-838.
- Saunders, P. (1978). Domestic property and social class. *International Journal of Urban and Regional Research*, 2, 233-251.
- Shinkfield, A.J. & Graffam, J. (2009). Community reintegration of ex-prisoners: type and degree of change in variables influencing successful reintegration. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(1), 29-42.
- Travis, J., Western, B. & Redburn, S. (2014). *The growth of incarceration in the United States. Exploring causes and consequences*. Washington, DC: The National Academies Press.

- Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) (2009). *Handreiking bij Samenwerkingsmodel Nazorg volwassen (ex-)gedetineerde burgers. Gemeenten – Justitie*. Den Haag: VNG.
- Visher, C.A. & Travis, J. (2003). Transitions from prison to community: understanding individual pathways. *Annual Review of Sociology*, 29, 89-113.
- Visher, C., La Vigne, N. & Travis, J. (2004). *Returning home: understanding the challenges of prisoner reentry. Maryland Pilot Study: findings from Baltimore*. Washington, DC: Urban Institute.
- Vos, M. (2008). *Een eigen huis, een beter leven?* Rotterdam: SEV.
- Wermink, H.T. (2014). *On the determinants and consequences of sentencing* (diss. Leiden).
- Williams, K., Poyser, J. & Hopkins, K. (2012). *Accommodation, homelessness and reoffending of prisoners: results from the surveying prisoner crime reduction (SPCR) survey*. London: Ministry of Justice.
- Winters, S. & Marchal, A. (2004). *Op zoek naar huurwoningen. Onderzoek naar de betaalbaarheid en de kwaliteit van het wonen op de private huurmarkt en naar een gepast beleid*. Leuven: HIVA-K.U.
- Wolff, N. & Draine, J. (2004). Dynamics of social capital of prisoners and community reentry: ties that bind? *Journal of Correctional Health Care*, 10(3), 457-490.
- Wolff, N., Shi, J. & Schumann, B.E. (2012). Reentry preparedness among soon-to-be-released inmates and the role of time served. *Journal of Criminal Justice*, 40(5), 379-385.

Maaike Wensveen, Hanneke Palmen, Anke Ramakers, Anja Dirkzwager & Paul Nieuwbeerta

Appendix 1 Woonsituatie voorafgaand aan en één maand na detentie, percentages en frequenties

Woonsituatie één maand na detentie									
	Eigen woning	Inwonend bij ouders	Inwonend bij anderen	Woon-groep, tehuis, kliniek	Dakloos, onvaste situatie	Detentie	Onbekend	Totaal	
Woonsituatie voor detentie	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
Eigen woning	55 (245)	10 (45)	12 (53)	9 (39)	5 (22)	1 (6)	7 (33)	100 (443)	
Inwonend bij ouders	12 (30)	63 (163)	6 (15)	5 (12)	5 (12)	2 (4)	9 (22)	100 (258)	
Inwonend bij anderen	13 (10)	26 (21)	28 (22)	10 (8)	18 (14)	0 (0)	6 (5)	100 (80)	
Woongroep, tehuis, kliniek	14 (4)	11 (3)	7 (2)	43 (12)	14 (4)	0 (0)	11 (3)	100 (28)	
Dakloos, onvast	9 (7)	17 (13)	14 (11)	21 (16)	29 (23)	3 (2)	8 (6)	100 (77)	

Appendix 2 Woonsituatie één maand en zes maanden na detentie, percentages en frequenties

Woonsituatie zes maanden na detentie									
	Eigen woning	Inwonend bij ouders	Inwonend bij anderen	Woon-groep, tehuis, kliniek	Dakloos, onvaste situatie	Detentie	Onbekend	Totaal	
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
Woonsituatie één maand na detentie	76 (225)	4 (13)	1 (2)	2 (6)	0 (0)	17 (50)	0 (0)	100 (296)	
Eigen woning	15 (36)	65 (159)	3 (8)	4 (9)	0 (1)	13 (32)	0 (0)	100 (245)	
Inwonend bij ouders	28 (29)	8 (8)	35 (36)	7 (7)	4 (4)	18 (19)	0 (0)	100 (103)	
Inwonend bij anderen	12 (10)	6 (5)	1 (1)	58 (50)	10 (9)	14 (12)	0 (0)	100 (87)	
Woongroep, tehuis, kliniek	22 (16)	5 (4)	4 (3)	12 (9)	19 (14)	38 (28)	0 (0)	100 (74)	
Dakloos, onvast	17 (2)	0 (0)	17 (2)	25 (3)	0 (0)	42 (5)	0 (0)	100 (12)	
Detentie	26 (18)	16 (11)	7 (5)	10 (7)	3 (2)	30 (21)	7 (5)	100 (69)	
Onbekend									